بیدِ مجنون، مهمانِ همیشگیِ باغ‌های ما

نوشتهٔ مهتاب دلاوری

بیدِ مجنون، مهمانِ همیشگیِ باغ‌های ما

بیدِ مجنون درختی است که تقریباً در هیچ باغ قدیمی در دشت‌های ما نمی‌توان از آن گذشت بی‌آنکه نگاهی به شاخه‌های آویزانش انداخت. برگ‌های باریک و سبزِ کم‌رنگ، که با کوچک‌ترین نسیمی می‌لرزند، به باغ حالتی رؤیایی می‌دهند. در تابستان، زیر سایهٔ او هوا چند درجه خنک‌تر است و صدای آب جوی‌ها بلندتر به گوش می‌رسد. به همین دلیل، از دیرباز کنار حوض‌ها و جوی‌های اصلی کاشته شده است.

نام علمی این درخت Salix babylonica است و در فارسی به نام‌های گوناگونی خوانده می‌شود. در برخی روستاها به آن «بید مجنون» می‌گویند، در برخی دیگر «بید لرزان» یا «بید گریان». این نام‌ها همه از یک ویژگی ساده آمده‌اند: شاخه‌های بلند و نازک که به سمت پایین خم می‌شوند و گویی اندوهگین‌اند. شاید به همین دلیل است که شاعران ما بارها او را نماد دل‌شکستگی و بی‌قراری دانسته‌اند.

در شعر کلاسیک فارسی، بید مجنون اغلب در کنار گل سرخ و بلبل می‌نشیند. سعدی در یکی از غزل‌هایش از شاخه‌ای سخن می‌گوید که «چون دست عاشقان بر سینه بسته است»، و حافظ نیز بارها از بیدی یاد می‌کند که سایه‌اش بر سر راه معشوق افتاده است. این تصویرها تنها زیبایی‌شناسی نیستند؛ آن‌ها ریشه در تجربهٔ روزمرهٔ مردمی دارند که درخت را هر روز در کنار خانه‌هایشان می‌دیدند و با آن زندگی می‌کردند.

از نظر گیاه‌شناسی، بید مجنون درختی نسبتاً پرآب‌خواه است و به خاک‌های نزدیک به آب نیاز دارد. ریشه‌هایش گسترده‌اند و به همین دلیل برای کاشت در حیاط‌های کوچک مناسب نیست. این درخت می‌تواند در مدت کوتاهی رشد کند و در عرض چند سال به اندازه‌ای برسد که سایه‌اش تمام حوض را بپوشاند. هرس سبک در اسفند، پیش از آغاز رشد تازه، برای حفظ شکل درخت کافی است.

در طب سنتی، برگ و پوست جوان بید مجنون را برای تب‌های خفیف و سرماخوردگی مفید می‌دانستند. امروز این کاربرد بیشتر جنبهٔ تاریخی دارد تا درمانی، اما نشان می‌دهد که مردم همواره کوشیده‌اند از هر بخش گیاهی که در دسترس دارند استفاده کنند. چوب بید نرم و سبک است و برای ساخت ابزارهای ساده کمتر به کار رفته است.

اگر قصد کاشت بید مجنون را دارید، بهترین زمان اواخر زمستان یا اوایل بهار است. فاصلهٔ هر نهال تا لبهٔ حوض یا جوی نباید کمتر از ۲ متر باشد. آبیاری در سال اول هفته‌ای دو بار و در تابستان‌های گرم سه بار کافی است. با این مراقبت ساده، درخت در کمتر از ۵ سال به سایه‌ای قابل‌توجه می‌رسد و سال‌ها بعد، همچون همان درختانی که امروز در باغ‌های قدیمی می‌بینیم، به نسل‌های بعد سایه خواهد داد.

بیدِ مجنون، مهمانِ همیشگیِ باغ‌های ما

نوشتهٔ مهتاب دلاوری